

Het geslacht *Rinodina* (Lichenes) in de Benelux

(Samenvatting van de voordracht tijdens de lezingendag op 7 maart 1998)

P.P.G. van den Boom

A lecture about the lichen genus *Rinodina* in Belgium, Luxembourg and the Netherlands has been given. 23 species occurring in the studied area (Giralt et al. 1997) are treated. *Rinodina brandii* recently described (Giralt & v.d.Boom 1996) is discussed.

Volgens de literatuur is in de vorige eeuw materiaal van vier soorten van het geslacht *Rinodina* verzameld in Nederland (Abeleven 1898). Tijdens de revisie bleek dat twee hiervan, *R.exigua* en *R.sophodes*, behoren tot *R.oleae*. De twee andere, *R.albana* en *R.conradii* waren onvindbaar in het Rijksherbarium. Van de soorten die vermeld worden in Brand et al. (1988) is *Rinodina exigua* het meest problematische taxon. Er is vastgesteld dat deze soort niet voorkomt in de Benelux. Het betreffende materiaal behoort tot *R.gennarii* (saxicoool) en *R.oleae* (corticoool). *R.exigua* is een soort die vnl. voorkomt in het gematigd boreale gebied, Centraal-Europa waar hij algemeen is en Spanje en Portugal waarvan slechts enkele vondsten bekend zijn van bergachtige streken. *R.exigua* is te onderscheiden van soorten zoals *R.oleae* en *R.pyrina* door de aanwezigheid van atranorine en *Physcia*-type ascosporen. Ook m.b.t. recentere publicaties zijn correcties gedaan. Zo bleek het materiaal van *R.colobina* te behoren tot de pas in 1995 beschreven en nauw verwante *R.pityrea*, de enige soort die zowel epifytisch als epilithisch voorkomt in de Benelux (v.d.Boom et al. 1994). Overigens zijn beide soorten macroscopisch niet van elkaar te onderscheiden.

Voor wat betreft België waren er voor de revisie in totaal 12 gepubliceerde *Rinodina*'s. Ook hier was *R.exigua* ten onrechte opgegeven. Het bestudeerde materiaal behoort eveneens tot *R.gennarii* en *R.oleae*. *R.aspersa* behoort tot *Fuscidea praeruptorum* en de opgave van *R.calcareae* is gecorrigeerd omdat het betreffende materiaal o.a. is gekarakteriseerd door ± endolithisch thallus en pseudolecatorine apotheciën, zodat het *R.tunicata* moet zijn. De opgave *R.tephraspis* (= *R.badiella*) blijkt niet te corresponderen met de beschrijving van deze

soort, bovendien was het materiaal door ons niet te identificeren en is daarom ook niet opgenomen in de bewerking.

Voor Luxemburg waren in totaal 7 soorten opgegeven, waarvan *R.interpolata* niet correct is: het materiaal behoort tot *R.sicula*.

Voor *R.sicula* is tijdens de revisie aangetoond dat er in tegenstelling tot eerdere publicaties ten minste kleine hoeveelheden gyrofoorzuur en lecanoorzuur aanwezig zijn, inclusief in het type-materiaal. Voor verwijzingen naar literatuuropgaven m.b.t. bovengenoemde soorten zie Giralt & al. (1997).

Tabel 1. Soorten van het genus *Rinodina* geaccepteerd voor de Benelux

		voor revisie			na revisie			aantal locaties
		NL	B	L	NL	B	L	
archaea	e			x			x	1
aspersa	s	x			x	x	x	5
atrocinerea	s		x			x		3
bischoffii	s	x	x		x	x	x	>10
calcarea	s	x			x	x		10
colobina	e,s	x						0
confragosa	s	x			x			1
conradii	t	x			x			2
dubiana	s		x			x		2
efflorescens	e	x	x	x	x	x	x	>10
exigua	e,s	x	x					0
gennarii	s	x	x	x	x	x	x	>10
griseosoralifera	e			x	x		x	3
immersa	s		x			x		2
interpolata	s		x			x		1
lecanorina	s		x			x		>10
occulta	s						x	1
oleae	e				x	x		>10
oxydata	s	x	x	x	x	x	x	7
pityrea	e,s				x			4
pyrina	e	x		x	x	x	x	5
sicula	s						x	1
sophodes	e	x			x			1
teichophila	s	x	x		x	x		7
tephraspis	s		x					0
tunicata	s		x			x		3

e = epifytisch; s = epilithisch; t = terrestriësch

De sporen ontwikkelen zich volgens type A, d.w.z. de wand der sporen is gelijkmatig van dikte totdat het septum ontstaat, waarna het uiteinde van de sporenwand een verdikking krijgt. Dit komt bij de meeste van de onderzochte soorten voor. Alleen bij *R.gennarilii*, *R.oleae*, *R.conradii* en *R.pityrea* volgen de sporen de ontwikkeling volgens type B, d.w.z. eerst ontstaat in jonge sporen een verdikking van de sporenwand aan het uiteinde en pas daarna ontstaat het septum. De volgroeide ascosporen behoren tot 12 verschillende types zoals ze o.a. zijn afgebeeld in Mayrhofer & Poelt (1979).

Twee als *Rinodina confragosa* gedetermineerde collecties van België bleken niet geheel te voldoen aan de beschrijving van deze soort. Direct na de revisie is dit materiaal beschreven als *Rinodina brandii* Giralt & v.d.Boom en deze soort is alleen nog maar bekend van België. De belangrijkste kenmerken waarin *R.brandii* zich onderscheidt van *R.confragosa* is de stof pannarine in het epihymenium. Verder zijn de ascosporen iets groter en meer toegespitst aan het uiteinde dan bij *R.confragosa*. De type-locatie van *R.brandii* is een steile hoge schisteuze rots boven diep water van de Semois in Zuid-België. Zover bekend is deze soort tot nu toe alleen nog maar door Maarten Brand gevonden (Giralt & v.d.Boom 1996).

Literatuur

- Abeleven, T.H.A.J. 1898. Nieuwe lijst der Nederlandse Korstmossen. Prodrum Florae Batavae 2: 1-74.
- Boom, P.P.G van den, A.M. Brand & A. Aptroot. 1994. Aanvullingen en wijzigingen in de standaardlijst van de Nederlandse Korstmossen II. Gorteria 20:89-99.
- Brand, A.M., A. Aptroot, A.J. de Bakker & H.F. van Dobben. 1988. De standaardlijst van de Nederlandse korstmossen. KNNV-Wetenschappelijke mededeling 188.
- Giralt, M. & P. v.d. Boom. 1996. *Rinodina brandii*, a new saxicolous lichen species from Belgium containing pannarin. Belg. Journ. Bot. 129:77-82.
- Giralt, M., P. v.d. Boom & M. Matzer. 1997. The lichen genus *Rinodina* in Belgium, Luxembourg and the Netherlands. Mycotaxon 56:103-151.
- Mayrhofer, H. & J. Poelt. 1979. Die saxicolen Arten der Flechtengattung *Rinodina* in Europa. J. Cramer. 1-186